

- Економічні науки. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – №2 (10). – С. 45-52.
2. Ляшенко В. И. Наноэкономика, наноиндустрия, нанотехнологии : проблемы и перспективы развития и управления в славянских странах СНГ / В. И. Ляшенко, К. В. Павлов. – Мурманск – Донецк : изд-во Кольского НЦ РАН, 2007. – 264 с.
 3. Ляшенко В. И. Регулювання розвитку економічних систем : теорія, режими, інститути : Монографія / В. И. Ляшенко. – Донецьк : ДонНТУ, 2006. – 668 с.
 4. Куприна Н. М. Конкурентоспособность деятельности предприятия: виды и уровень / Н. М. Куприна // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України : проблеми та перспективи : у 2-х ч. Ч. 1. – К. : КНЕУ, 2011. – 718, [2] с.
 5. Клейнер Г. Б. Наноэкономика и теория фирмы / Г. Б. Клейнер. – Весник ВГУ, Серия Экономика и управление, 2004. – №2. – С. 99–123.

УДК 330.131.5

ВОЛОЩУК Л.О. канд. екон. наук, СКОРОХОДОВА Л.В., ЦЕРКОВНА О.М.
Одеський національний політехнічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

У статті розглянуто особливості застосування методів вартісної оцінки інтелектуального капіталу у фінансовому аналізі, виявлено джерела отримання облікової інформації для розрахунків з точки зору зовнішніх аналітиків, також наведені пропозиції щодо адаптації деяких моделей розрахунку для реальної оцінки інтелектуальних активів підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інтелектуальні активи, вартісні методи оцінки, фінансовий аналіз.

The features of the valuation methods of intellectual capital application into the financial analysis have been considered in the article, the sources of getting registration information for accounting in terms of external analyst have been explored, also the suggestions to adaptation of some accounting models for real intellectual assets of enterprise estimation was pointed.

Keywords: intellectual capital, intellectual assets, valuation methods of estimation, financial analysis.

Вступ. В сучасному світі безперечною умовою ефективною діяльності підприємств всіх форм власності є творчість, високий рівень професійних знань, навичок володіння інформаційними технологіями та комунікаціями. Ефективне використання праці в наш час можливе тільки в рамках цілісної системи спеціальних знань, інформації, технологій і т.і., що набуває форми інтелектуального капіталу (ІК) бізнесу.

Зі збільшенням впливу ІК на вартість підприємства в цілому підвищується необхідність корегування фінансової звітності для цілей фінансового аналізу з тим, щоб відображати вартість ІК.

Масельська Р.В. стверджує, що низький рівень відображення таких активів у балансах українських підприємств зменшує рівень їх ринкової капіталізації, дає занижену оцінку національного інтелектуального капіталу, що є негативним орієнтиром для інвесторів [1].

Очевидним є те, що для внесення до звітності вартості інтелектуального активу (ІА) необхідне застосування лише вартісних методик оцінки ІА [2]. Вивченню методик оцінки ІК присвячені праці бага-

тьох вітчизняних науковців, а саме: Андрейчикова, Афанасьева, Бутнік – Сіверського, Галанчука, Дегтяра, Пожуєва, Шкурупія та ін. Та, не зважаючи на високий ступінь вивченості цього питання, невирішеним є питання облікового забезпечення вартісних методик оцінки, тобто їх адаптації до реалій сучасної звітності українських підприємств.

Постановка завдання. Проблема оцінки і відображення ІК потребує серйозного теоретичного переосмислення ІК як фактора сучасного виробництва, наприклад машинобудування, сталелиття, в якому інтелектуальна складова займає вагоме місце.

Метою статті є виділення з-поміж існуючих методик оцінки ІК тих, що надають вартісну оцінку ІК та джерел облікової та статистичної інформації для забезпечення цих методик необхідними даними для проведення розрахунків.

Необхідно визначити способи адаптації складових моделей вартісної (грошової, доходної) оцінки, тобто скорегувати показники таким чином, щоб їх можливо було б застосовувати для вітчизняних підприємств.

Результати. Фінансовий аналіз надає змогу зовнішнім (незалежним) користувачам та аналітикам оцінити підприємство в цілому на основі даних, що наведені у публічній звітності. Основним фактором зниження корисності традиційних фінансових звітів став глобальний перехід до економіки з домінуючою інтелектуальною складовою (ЕДІС). На протязі двох останніх десятиліть найбільш промислово розвинені країни поступово прямували до швидко змінюваної економіки, де інвестиції в людські ресурси, інформаційні технології, НДДКР і рекламування стали необхідними для посилення конкурентоспроможності підприємства і забезпечення сталості його майбутнього розвитку. Саме ІА у вигляді нового конструктивного рішення, концепції або торгової марки забезпечують продукту ту додану вартість, за допомогою якої здобувається перевага над конкурентом.

ІА в ЕДІС не витісняють традиційних виробничих потужностей і процесів, а впроваджуються на всіх стадіях виробничо-господарської діяльності, реорганізуючи і посилюючи здобуту спеціалізацію, водночас наближуючи її до світових стандартів. В цьому і полягає їх економічна функція [3]. З вищеведеного стає зрозуміло, що ІК в цілому став не-

від'ємною часткою активів підприємства, тому і обліково-аналітичний інструментарій необхідно модернізувати з урахуванням цих особливостей.

Як відомо, всю сукупність методів та моделей оцінки ІК можна розподілити на чотири групи (за економічною природою): прямого виміру складових ІК, ринкової капіталізації, віддачі на активи та підрахунку очків [4]. Суть кожної з груп різна. Найбільша увага приділяється таким опосередкованим методикам, як віддача на активи, підрахунок очків, тоді як для безпосереднього виміру вартості ІК необхідним є застосування методик групи прямого виміру та ринкової капіталізації, у складі яких є моделі розрахунку вартості складових ІК.

До показників, які можливо було б застосувати у вітчизняній практиці, можна віднести коефіцієнт Тобіна, перспективну вартість людського капіталу, ефект від навчання персоналу та деякі інші. Але їх розрахунок можливий лише під час капіталізації, тобто продажу підприємства. В ході повсякденної діяльності підприємства їх визначення ускладнюється внаслідок відсутності необхідних облікових даних [4].

Для того, щоб оцінити складові ІК доцільно скористатись такими методами (табл. 1).

Таблиця 1

Деякі дохідні та ринкові методи оцінки ІК [5]

Назва методу	Показник
Балансовий метод	$IK = \text{Нематеріальні активи} + \text{Гудвіл} + \text{Інші нематеріальні активи}$
Метод співвідношення ринкової та балансової вартості (Market-to-Book Value)	$IC = n \cdot (MV_S - BV_S),$ де MV_S – ринкова вартість підприємства на одну акцію; BV_S – балансова вартість на одну акцію; n – кількість акцій
Метод інтелектуального коефіцієнту доданої вартості (VAIC)	$VAIC = ICE + CEE,$ де ICE – продуктивний коефіцієнт інтелектуального капіталу; CEE – головний виробничий коефіцієнт. $ICE = \frac{VA}{hC} + \frac{(VA - hC)}{VA},$ де VA – різниця виторгу від реалізації і повної вартості сировини, напівфабрикатів та інших матеріалів, куплених для виробництва продукції; hC – повні витрати на зарплатню на підприємстві. $CEE = \frac{VA}{CE},$ де CE – балансова вартість активів

З таблиці 1 видно, що показник ІС подібний до показника Тобіна, при застосуванні якого виникають труднощі, оскільки для аналітика ринкова вартість

підприємства стане відомою лише при капіталізації. Тому доцільно використовувати дані фондової біржі ПФТС для акціонерних підприємств [6]. Враховуючи

ці поправки можна провести розрахунок методів на прикладі декількох підприємств.

Таблиця 2

Назва підприємства [7]	VAIC			IC			Балансовий метод, тис. грн.		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ВАТ «Верстатонормаль»	8,8	18,65	12,49	-	-	-	0	0	0
ВАТ «Чорноморполіграфметал»	3,19	5,86	2,52	-	-	-	1	1	1
ВАТ «Дружківський завод металевих виробів»	6,12	5,23	5,69	-	3149918,4	1126315,1	286	285	206
ПАТ «Виробниче об'єднання «Стальканат-Сілур»	8,94	7,23	8,77	-	-	-	176	296	608
ВАТ «Кременчуцький завод металевих виробів»	8,11	7,31	7,93	-	-	-	0	0	0
ВАТ "Одеське виробниче об'єднання "Холодмаш"	2,53	-3,61	3,57	-	6582074,3	6581057,2	35	32	32
ВАТ "Мелітопольський завод холодильного машинобудування "Рефма"	2,55	2,54	4,82	-	-	-	96	96	58
ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування»	27,16	12,27	21,8	-	2229489,6	1767711,8	4011	3272	3072
ВАТ "Краматорський завод важкого верстатобудування"	2,77	1,39	1,77	-	-	-	1	1	23
ПАТ «Одеський завод сільськогосподарського машинобудування»	-2,71	4,1	3,61	-	-	-	34	18	9

За даними таблиці 2 видно, що для розрахунку показника IC недостатньо даних (зокрема за 2008 р.), й дані на ПФТС наведено лише для деяких великих ВАТ. Що стосується балансового методу, то відсутність нематеріальних активів в балансі багатьох підприємств, таких як ВАТ «Верстатонормаль», ВАТ «Кременчуцький завод металевих виробів» є абсурдним, оскільки різноманітні дозволи на продаж, власні винаходи, технології або програмне забезпечення повинні знайти своє відображення в балансі. Це свідчить про недостовірне відображення даних звітності і, як наслідок, неточну оцінку вартості підприємства зовнішніми аналітиками.

Висновки. Проаналізувавши викладений матеріал можна дійти висновку, що вітчизняні форми

звітності не відповідають світовим вимогам, оскільки достовірно не відображають складові IC. Зі стандартних форм звітності можна розрахувати вартість IC лише балансовим методом, але тільки тоді, коли підприємство в повному обсязі відображає об'єкти інтелектуальної власності в балансі. Як показав розрахунок, застосовувати можна й коефіцієнт Тобіна, який було адаптовано до даних звітності фондової біржі ПФТС. Але це можливо тільки для великих підприємств (виключно ПАТ). Тому проблема залишається повністю не вирішеною, оскільки приділяється доволі незначна увага забезпеченості обліковими даними аналітиків та зовнішніх користувачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Масельська Р. В. Інтелектуальний капітал: проблеми ідентифікації і відображення в системі бухгалтерського обліку і звітності. Режим доступу : <http://udau.edu.ua/library.php?pid=935>
2. Кузубов С. А. Проблемы управленческого учёта и менеджмента интеллектуальных активов. Режим доступа : <http://195.209.245.173/OpacUnicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:374989/Source:default#>
3. Мороз Ю. Ю. Об'єкти моніторингу комерційних активів як складової економічного потенціалу підприємства. Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2010_2/30.pdf
4. Скороходова Л. В., Волощук Л. О. Інтелектуальний капітал як об'єкт обліку і аналізу : проблеми методології і практики // Тези доповіді II Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, с. 246-253
5. Волощук Л. О., Церковна О. М., Скороходова Л. В. Методичні основи оцінки інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства
6. Офіційний сайт фондової біржі ПФТС. Режим доступу : <http://www.pfts.com/>
7. Інтернет-портал Smida. Режим доступу : <http://smida.gov.ua/>

